

Rättsavdelningen
Katrín Westlund
katrin.westlund@socialstyrelsen.se

Enligt sändlista

Remiss avseende förslag till nya allmänna råd om tillämpning av förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19

Ni inbjöds att lämna synpunkter på förslag till nya allmänna råd om tillämpning av förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19.

Synpunkter på förslaget och konsekvensutredningen ska ha kommit in till Socialstyrelsen senast den **6 juli 2020**. Under den rådande covid-19-pandemin måste myndigheten arbeta extra skyndsamt. Vi ber er därför ha överseende med den korta remisstiden. Vi är tacksamma för yttranden per e-post i wordformat för att underlätta vårt arbete med att sammanställa svaren. Remissvar skickas till socialstyrelsen@socialstyrelsen.se. Vi ber er att vara så tydliga och kortfattade som möjligt i era remissvar för att underlätta den fortsatta handläggningen.

Vänligen ange diarienumret 4.1-23365/2020 i remissvaret.

Kontaktperson: Katrin Westlund, katrin.westlund@socialstyrelsen.se

Med vänlig hälsning

Jenny Gardbrant
Tf avdelningschef

Bilagor

- Sändlista
- Förslag – Socialstyrelsens allmänna råd om tillämpning av förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19
- Konsekvensutredning

Rättsavdelningen
Katrin Westlund
katrin.westlund@socialstyrelsen.se

Sändlista

Anhörigas riksförbund, info@anhorigasriksforbund.se
Falkenbergs kommun, kontaktcenter@falkenberg.se
Famna, info@famna.org
Folkhälsomyndigheten, info@folkhalsomyndigheten.se
Funktionsrätt Sverige, info@funktionsratt.se
Föreningen Sveriges socialchefer, info@socialchefer.se
Göteborgs stad, stadsledningskontoret@stadshuset.gotebrog.se
Inspektionen för vård och omsorg, registrator.vss@ivo.se
Karlshamns kommun, kommunkansli@karlshamn.se
Karlstads kommun, karlstadskommun@karlstad.se
Nationellt kompetenscentrum anhöriga, info@anhoriga.se
Malmö stad, malmstad@malmö.se
MAS föreningens styrelse, kerstin.carlsson@savsjo.se
Piteå kommun, kommun@pitea.se
PRO, info@pro.se
Rättviks kommun, kommun@rattvik.se
Skellefteå kommun kundtjänst, skelleftea@skelleftea.se
Stockholms stad kommunstyrelsen, stockholm@stockholm.se
Strängnäs, kontaktcenter@strangnas.se
Svenskt Demenscentrum, info@demenscentrum.se
Sveriges kommuner och regioner, registrator@skr.se
SPF seniorerna, info@spfseniorerna.se
Valdemarsviks kommun, kommun@valdemarsvik.se
Vårdföretagarna, eva.pettersson@vardforetagarna.se
Örnsköldsviks kommun, kontaktcenter@ornskoldsvik.se

Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m.

ISSN 2002-1054, Artikelnummer 2020-xx-xx
Utgivare: Chefsjurist Pär Ödman, Socialstyrelsen

Socialstyrelsens allmänna råd om tillämpningen av förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19;

**HSLF-FS
2020:XX**

Utkom från trycket
den xx xx 2020

beslutade den xx xxxx 2020.

Tillämpningsområde

I dessa allmänna råd ges rekommendationer till den som är verksamhetsansvarig för sådana boenden som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena socialtjänstlagen (2001:453) eller för motsvarande boendeform i 7 kap. 1 § första stycket 2 samma lag.

Bestämmelser om förbud att ta emot besök i särskilda boendeformer för äldre finns i förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19.

De allmänna råden syftar till att ge stöd vid bedömningar av om undantag kan medges från förbudet mot besök i enlighet med 4 § förordningen om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 och om det finns behov för yrkesutövare att vistas i ett sådant boende i enlighet med 2 § andra stycket samma förordning.

Planering för säkra besök

När den verksamhetsansvarige ska göra en bedömning av om undantag från förbudet mot besök kan medges bör denne beakta vilka förutsättningar som finns i det aktuella boendet för att göra det möjligt att genomföra besöket på ett säkert sätt och därigenom förhindra spridning av sjukdomen covid-19. Det kan t.ex. gälla att beakta lokalernas utformning och möblering inom- och utomhus. Den verksamhetsansvarige bör med utgångspunkt från förutsättningar i det aktuella boendet även se över vilka åtgärder som behöver vidtas där inför besök.

Om det är möjligt, bör besök i första hand tas emot utomhus. Om ett besök behöver tas emot inomhus, bör det särskilt beaktas att det

kan ställa högre krav på vilka åtgärder som behöver vidtas för att besöket ska kunna genomföras på ett säkert sätt.

Vidare bör den verksamhetsansvarige ta fram rutiner för hur besök i boendet ska genomföras på ett säkert sätt.

Rekommendationer till stöd för utformning av lokala rutiner gällande smittförebyggande åtgärder när undantag har medgetts finns i Folkhälsomyndighetens Rekommendationer vid besök i särskilda boendeformer för äldre under covid-19-pandemin.

Stödja kontakt med närstående

Personalen i boendet bör vid behov ge stöd och hjälp till de boende och närstående som önskar ha kontakt genom besök.

Om det inte är möjligt att ta emot besök på ett säkert sätt, bör den boende så långt det är möjligt få stöd och hjälp till kontakt på annat vis än genom besök, t.ex. via telefon eller videolänk.

Omständigheter för att medge undantag från besöksförbud

Omständigheter som kan motivera undantag från förbudet mot besök som behöver göras inomhus kan t.ex. vara

- behov av besök i samband med vård i livets slutskede,
- behov av besök av en besökande som har en obotlig icke smittsam sjukdom och själv är i livets slutskede, och
- vid stark oro hos den boende som inte bedöms kunna lindras på annat sätt än genom besöket.

En boendes starka oro kan särskilt behöva beaktas i anslutning till inflyttning till boendet, efter utskrivning från slutna vård eller då den boende har en demenssjukdom med stark oro som symptom.

Omständigheter som kan motivera undantag från förbudet mot besök som kan hållas utomhus kan t.ex. vara

- behov av besök för att främja en aktiv och meningsfull tillvaro för den boende i gemenskap med andra, och
- behov av besök av en närstående som deltar i omsorgen av den boende.

Den som i sin yrkesutövning har behov av att vistas i ett boende

Yrkesutövare som inte hör till personalen i ett boende, men tillhandahåller tjänster i form av t.ex. tandvård, fotvård, tolkning och reparationer, bör anses ha behov av att vistas i boendet om

- behovet inte kan tillgodoses på annat sätt,
- utförande av tjänsten inte kan anstå, och
- tjänsten behöver utföras för att skydda den boendes liv, säkerhet eller hälsa.

**HSLF-FS
2020:XX**

Dessa allmänna råd ersätter Socialstyrelsens allmänna råd (HSLF-FS 2020:17) om tillämpningen av förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19.

Socialstyrelsen

OLIVIA WIGZELL

Katrin Westlund

Rättsavdelningen
Katrín Westlund
katrin.westlund@socialstyrelsen.se

Konsekvensutredning – förslag till revidering av Socialstyrelsens allmänna råd (2020:17) om tillämpning av förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19

1. Bakgrund

Regeringen beslutade den 30 mars 2020 om förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19. De boendeformer som omfattas av förordningen är de som anges i 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) eller i motsvarande boendeform i 7 kap. 1 § första stycket 2 samma lag, dvs särskilda boendeformer för service och omvårdnad och biståndsbedömt trygghetsboende. Den 11 juni 2020 fattade regeringen beslut om att förlänga tiden för förordningens giltighet till den 31 augusti 2020.

Samma dag fattade regeringen beslut om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla stödet för hur bedömningen av undantag kan göras från förbudet mot besök enligt förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19. Enligt regeringen är det angeläget att de äldre kan träffa sina nära och kära. Stödet för hur bedömningen av undantag från förbudet i särskilda boendeformer kan göras behöver därför utvecklas för att möjliggöra säkra besök, och information om olika möjligheter att ordna säkra besök behöver förbättras. Personalen och de närstående behö-

ver också få ytterligare information om hur det går att ordna sådana besök. Det kan t.ex. handla om att träffas utomhus eller att sätta upp plexiglas i boendet.

2. Beskrivning av problemet och vad Socialstyrelsen vill uppnå

Syftet med de allmänna råden är att ge stöd till verksamhetsansvariga för hur bedömningar av undantag kan göras från förbudet mot besök enligt förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19.

I och med att besöksförbudet kommer att gälla under en längre tid behöver större hänsyn tas till att motverka de negativa effekter de kan få för de äldre i särskilda boenden att inte kunna ta emot besök av sina närstående. Besöksförbudet har för många inneburit en saknad efter närstående som inte längre tillåts att komma på besök. Det kan innebära en känsla av ensamhet och social isolering. För att främja en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra kan det därför vara angeläget att boendet utvecklar former för säkra besök.

Sedan tidigare visar Socialstyrelsens undersökningar att många av de som bor på särskilt boende upplever besvär av ensamhet. Den nationella undersökningen från 2019 *Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?* visar att 47 procent av de boende upplever att de har besvär av ensamhet då och då och 18 procent att de ofta har besvär av ensamhet. Siffrorna har i stort varit oförändrat de senaste tre åren. Besöksförbudet har för många inneburit en saknad efter närstående som inte längre tillåts att komma på besök. Besvär av ensamhet och ofrivillig isolering kan leda till negativa konsekvenser så som ökad trötthet och annan sjuklighet, vilket i sin tur kan leda till ett ökat vårdbehov. Analyser av äldres hälsa visar också att isolering har stor inverkan på den psykiska hälsan. Sannolikheten för att ha depressiva symptom och ångest är högre ju mer socialt isolerad en person är.¹

Närstående kan också ha en viktig roll i omsorgen av en äldre person i särskilt boende. För att kunna ge en god och personcentrerad vård och omsorg är det nödvändigt att omsorgspersonalen känner till den äldre personens liv och vad som varit viktigt för dem. Detta är särskilt viktigt om de kognitiva funktionerna sviktar, vilket är fallet hos minst 70 procent av

¹ Vård och omsorg om äldre- Lägesrapport 2020 <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-3-6603.pdf> och Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? 2019 <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-9-6349.pdf>.

personer i särskilt boende. Här kan närstående bidra med sitt kunnande, eftersom det ofta är de som har störst kunskap om den äldre personens liv, deras åsikter, vad de tycker om och vad de har velat. Närstående har också en viktig roll i den dagliga omsorgen. Exempelvis kan närvaro av en anhörig vara till stort stöd för personen i särskilt boende vid oro, särskilt om personen har en demenssjukdom. Det är viktigt med igenkänning och trygghet, något som en anhörig ofta kan ge. Möjligheten att få kontinuerliga besök av närstående är angelägen, bland annat för att en person med kognitiv svikt eller demenssjukdom känner igen sin anhörige. Det kan vara svårt att pausa kontakten och sedan ta upp den på nytt. Att närstående kan besöka den äldre personen i särskilt boende, kan också vara en hjälp för personalen när det gäller sociala aktiviteter för och tillsyn av personen.

Insatser ska, utifrån socialtjänstlagen, utformas och genomföras tillsammans med den som får insatsen. När det gäller äldre finns det några särskilda målsättningsbestämmelser i lagen. Bland annat ska socialnämnden verka för att äldre personer får möjlighet att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Den äldre personen ska också, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur hen ska få stöd och hjälp i boendet.

I bedömningarna av om undantag från besöksförbudet kan göras behöver de äldres och deras närståendes behov av kontakt beaktas i förhållande till det övergripande målet att förhindra spridning av smitta av sjukdomen covid-19, särskilt mot bakgrund av att äldre personer är en särskilt utsatt riskgrupp för sjukdomen.

Att få besök av en närstående kan utifrån ovanstående beskrivning både bidra till att öka kvaliteten i omsorgen och avlasta personalen i det dagliga arbetet. Besök av en närstående kan minska oro, skapa trygghet och minska effekter av ensamhetsproblematik. Det kan därför antas att besök av närstående kan minska behovet och därmed kostnaderna av både av vård- och omsorg i boendet och av andra vård- och omsorgsinsatser. I nedanstående avsnitt finns kostnadsberäkning baserad på antagna nytillkomna kostnader med anledning av undantag från besöksförbudet. I detta sammanhang bör alltså även beaktas att det sannolikt finns minskade kostnader när besök av närstående kan göras.

3. Alternativa lösningar och effekter om ingen reglering kommer till stånd

Ett alternativ som övervägts är att enbart sammanställa och sprida kunskap till verksamhetsansvariga som underlag för deras bedömningar. Detta skulle enligt Socialstyrelsens mening inte möta behovet av enhetliga och rättssäkra bedömningar. Det skulle inte heller ge samma tydliga stöd för de verksamhetsansvariga.

4. Berörda av regleringen

Verksamhetsansvariga för de boenden som förordningen omfattar samt de boende i sådana boenden och deras närstående.

5. Kostnader och intäkter för kommuner och landsting

Kommunernas arbete med att göra anhörigbesöken säkra för att förhindra smittspridning i boenden, har ställt helt andra krav på arbetsinsats från personalen, men även insatser och hjälp från kommunens förvaltningar. Kommunerna har planerat för och gjort ommöblering både inomhus och utomhus, informerat närstående om förändrade rutiner för besök samt planerat sin personalstyrka för att kunna avsätta tid för besöken. En del kommuner har också gjort inköp av plexiglas.

Kommunerna har utifrån sina förutsättningar försökt arbeta för att situationen ska vara så säker för boende, närstående samt personal så att smittspridningen hindras.

Uppgifter från vårdgivarregistret redovisas i nedan tabell angående boenden som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena socialtjänstlagen (2001:453) eller för motsvarande boendeform i 7 kap. 1 § första stycket 2 (enskilt bedrivna) samma lag.

Antalet verksamheter inom äldreomsorg och särskilda boenden, offentlig och privat drivna

Typ av organisation	Antal tillsynsobjekt
Offentliga	1 405
Varav kommun	1 392
Varav region	13
Privat	310
Varav Aktiebolag	261
Varav enskild firma	2
Varav förening	23

Varav övriga privata	24
TOTALT	1 715

Källa: IVO:s vårdgivarregister uttag 2020-06-22

Inköpskostnad för plexiglas varierar mellan 5 000 kr till 10 000 kr enligt uppgift som Socialstyrelsen har erhållit från några kommuner. Kommunerna har arbetat med flera olika lösningar på hur det kan användas i sin verksamhet. Plexiglas används inomhus och då med ommöblering för att säkra avstånden och förhindra smittspridningen. I de fall plexiglas används utomhus har det i flera fall byggts på ett bord för att boende och anhörig kan sitta på varsin sida och samtidigt använda bordet för fikastund.

Personalen har arbetat med alternativa lösningar och det har tagit stor del av arbetstiden under den här tiden.

Socialstyrelsen gör några exempelberäkningar utifrån den information som erhållits från två kommuner² samt egna uppskattningar om tidsåtgång för personalen vid ett boende. Det kommer också redovisas en beräkning om vad totalkostnaden kan bli för en kommun med 6 boenden. Avslutningsvis sammanfattas dessa kostnadsberäkningar till en totalkostnad för hela landets verksamheter.

Nedan visas en tabell för personalkostnader inom äldreomsorgen som ligger till grund för de angivna beräkningarna.

Personalkostnader inom äldreomsorgen

Personalkategori	Lön, kr	Månads-kostnad inkl. Sociala avgifter, kr ³	Timkostnad, kr	En arbetsdag, kr	En arbetsvecka, kr
Undersköterska	28 900	53 176	332	2 659	13 294
Sjuksköterska	38 200	70 288	439	3 514	17 572
Enhetschef	43 500	80 040	500	4 002	20 010

Källa: SCB.S lönestatistik 2018, totalt offentlig och privat verksamhet

² Information från Karlshamn och Varbergs kommun

³ Schablonvärde om 84 % inkluderar semesterersättning, arbetsgivaravgifter samt en overheadkostnad. Ekonomiska effekter av nya regler; Tillväxtverket 2017.

Kommunerna har svårt att ge någon uppskattning om tidsåtgång för de insatser som krävs för att säkra upp vid besök och hindra smittspridningen.

I nedan tabell redovisas en exempelberäkning för det arbete som personalen har vidtagit för att möjliggöra besök på ett boende, samt information till närstående om besöksrutiner.

Exempel på vad det kostar för ett boende att möjliggöra besök

Personalkategori	Typ av insats	Uppskattning tidsåtgång, h	Kostnad, kr
Undersköterska	Ommöblering	12 h	3 984
	Information till närstående	8 h	2 659
Sjuksköterska	Ommöblering	12 h	5 268
	Information till närstående	8 h	3 514
Enhetschef	Planering ommöblering	8 h	4 002
	Skriva besöksrutiner samt förmedla till arbetsplatsen	8 h	4 002
TOTAL			23 429

Om ovan exempelberäkning kan användas för en kommun med exempelvis 6 verksamheter som vidtar samma åtgärder för att säkra besök för närstående blir kostnaderna sammanlagt för kommunen 140 574 kr.

Kostnader som inte är medräknade är den tid som personalen bokar besöken, hämtar den boende för besöket samt information till närstående om direktiven för besöket. Kommunerna redovisar att de behöver avsätta personal till i stort sett alla besök och att det är väldigt personalkrävande. Kommunerna har inte satt in någon extra personalresurser, detta för att undvika smittorisk, utan försöker reglera besökstiderna under dagen. Kostnader för plexiglas och eventuella ombyggnationer i boendet eller skyddsutrustning för besökare är inte heller medräknade.

Ett försök att ge en bild om totalkostnaden för alla verksamheter i landet utifrån den exempelberäkningen ovan om de initiala kostnaderna, blir det totalt 40 180 735 kr.

Regeringen har tillskjutit 30 miljoner till kommunerna för att motverka de konsekvenser som isolering med anledning av covid-19 kan innebära.

Medlen ska användas för digitala lösningar och andra lösningar som syftar till att skapa möjligheter till sociala kontakter. Det kan till exempel innebära att tillgängliggöra skyddade besöksrum så att närstående kan träffas på sätt som inte innebär risker för smittspridning eller och att ta in extra personal för att möjliggöra möten med närstående utomhus. Det kan också handla om att införskaffa teknisk utrustning för att äldre och närstående ska kunna ha kontakt när fysiska besök inte är möjliga. Insatserna ska bidra till att stärka äldres psykiska välbefinnande och motverka psykisk ohälsa i samband med de restriktioner som följer av virusutbrottet.⁴

Vidare finns sedan tidigare möjlighet för kommunerna att ansöka om statsbidrag, t. ex. för kostnader för anpassningar för att minska smittspridning enligt förordningen (2020:193) om statsbidrag till regioner och kommuner för att ekonomiskt stödja verksamheter inom hälso- och sjukvård respektive socialtjänst till följd av sjukdomen covid-19.

6. Effekter för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt

De föreslagna allmänna råden riktar sig på samma sätt till samtliga verksamheter som omfattas av förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19. Därmed bedöms de föreslagna allmänna råden inte medföra några effekter för företags förutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

7. Ikraftträdande och informationsinsatser

Rekommendationerna börjar gälla efter myndighetens beslut senast den 15 juli 2020.

Socialstyrelsen arbetar redan intensivt med att informera personal och chefer i äldreomsorgen om covid-19 och arbetsätt och lösningar att minska smittspridning. Vi sprider olika exempel från kommuner på hur de löst utmaningar utifrån pandemin. Utifrån behovet att minska äldres ensamhet och isolering men samtidigt följa myndigheternas rekommendationer kommer särskilda aktiviteter att göras på myndigheten webbplats, i nyhetsbrev samt i sociala medier.

8. Kontaktperson

Katrin Westlund
katrin.westlund@socialstyrelsen.se

⁴ Regeringsbeslut 2020-06-17